

Trudnice i nacionalna bezbednost

Tokom ovog razgovora, razmene iskustava i stavova, pokušale smo da pronađemo zajedničke elemente, da podstaknemo traženje strategija koje će osnažiti prostore za našu autonomiju a u okviru toga, posebno prostore za reproduktivni izbor.

Bilo nas je 24 iz 9 zemalja, sa tri kontinenta. Govorile smo na španskom, italijanskom, albanskom, engleskom, srpsko-hrvatskom. Sve žene nisu učestvovala, javljale smo se za rešavanje bez obaveznog reda. Kratke uvode kao podsticaj za razmenu imale su: Marija iz Valensije, Mihane iz Prištine (Kosovo), Arabija (Izrael/Palestina), Jagoda, Zagreb (Hrvatska), i Staša, Beograd (Srbija).

Bez obzira na različite okolnosti (ekonomske, socijalne, političke) zemalja iz kojih dolazimo, pronašli smo mnogo zajedničkih elemenata u iskustvima o ovoj temi. Na svim takvim planetama, patrijarhat postavlja otkivanje prema ženama, nameću ženama modele, prirodnu različitost (sposobnost rađanja) proizvodi, preko kulture i ideologije u društvenu nejednakost. *Svoje identiteta žene na*

ulogu majke univerzalno je iskustvo, oblici kontrole zavise od kulturnih predstava o ženama, od socijalnih, ekonomskih, političkih uslova u kojima žive!

Otkivanje koje svaki patrijarhalni model postavlja ženama može se iz ovoga razgovora formulisati na sledeći način:

POŠTOJNO JE DA SVE ŽENE BUDU MAJKE.

Materinstvo je sudbina, dužnost, obaveza, biti majka jedna je od osnovnih takvih identiteta žena u patrijarhalnom društvu. U širenju ovakve propagandne predstave koriste se razni metodi i sredstva: elektronski mediji, štampa, obrazovni sistem, zdravstveni sistem. Reproductivna sposobnost žena izložena je zloupotrebi i manipulacijama bilo za potrebe države, crkve, partije na vlasti, elite na vlasti, etničke zajednice, itd.

To su učesnice i potvrdile:

„Ova vrsta manipulacije bila je prisutna oduvek u istoriji, jer je za svaku državu veoma važan broj dece. Oblici manipulacije zavise od karaktera političke moći. Kad se radi o vrlo represivnim sistemima, manipulacija je otvorena, ne-

skrivena, brutalna. U demokratskim dru-
{tvima manipulacija je suptilnija. I u nji-
ma se uti~e na `ene u pravcu koji odgova-
ra dr`avi. U [paniji postoji veoma velika
razlika. Za vreme Franka vr{ena je direk-
tna propaganda da `ene imaju vi{e dece,
otvoreno se govorilo da je to korisno za
dr`avu. U frankisti-kom periodu natalitet
je bio vi{i. Kad je do{lo do demokratskog
preobra`aja u [paniji, `ene su po~ele da
imaju mnogo manje dece. Sada je ta prop-
aganda mnogo suptilnija i bez obzira {ta
ona govorila `ene je malo uzimaju u obzir
i ra|aju manje zbog razli-itih uzroka, pre
svega zbog visokog stepena nezaposleno-
sti, ali i zbog promene predstava o `eni.
Moram da naglasim da se u [paniji ne de-
{ava ono {to se de{ava u Francuskoj gde
se na autoputevima, na velikim panoima
`ene direktno pozivaju da ra|aju vi{e de-
ce, u kojima se glorifikuje materinstvo.“
(Marija, Valensija, @ene za mir i zdravlje)

„U albanskom dru{tvu `ena se sma-
tra temeljem porodice. albanska `ena tre-
ba da bude tepih u na{im stanovima, da
bude kao baza iz koje se gradi porodice.
Albanke na Kosovu, kao i drugde na
Balkanu imaju isti problem, jer je njihova
du`nost da budu u porodici i duhovne li-
derke svoje dece. Za albanske `ene je ka-
rakteristi~no da imaju puno dece, ali
imamo `ene sa jednim ili dva deteta. Na{a
nacionalna tradicija je da `ivimo u ve-
likim porodicama. Postoji stara izreka da
je porodica samo ona u kojoj ima i starih
ljudi i beba. U onim ku}ama u kojima se
ne ~uje pla~ bebe, to je kao sramota, to ni-
je dobro za tu porodicu. Na celom balkan-
skom podru~ju na `ene se ne gleda blag-
onaklono ako nemaju dece.“ (Mihane,

Pri{tina, „nezavisna u-esnica“ kako je
sama kazala)

„Po va`em zakonu nije dozvoljeno
imati vi{e od jedne `ene. Me|utim, u be-
duinskom kraju mu{karci imaju vi{e `ena
jer po ovoj tradiciji jedna `ena ne mo`e da
rodi mu{kog potomka. Jedan deo popu-
lacije kr{i zakon o monogamiji, poligam-
ni brakovi se smatraju nelegalnim.“ (Ara-
bija, Palestinka koja `ivi u Izraelu, ak-
tivistkinja `enske grupe)

„Ako {etate do centralnog zagreba-
~kog trga Ilicom, glavnom ulicom, do-
~eka}e vas natpis „HRVATSKA SE VOLI
DJECOM“. Autor je don Ante Bakovi}, iz
prolajferske NVO „Hrvatski populacijski
pokret“. Hrvatska je pod jakom medi-
jskom presijom. I {kolski ud`benici zago-
varaju da je `ena majka i ni{ta vi{e. To
kre}e od vrti}a, reproducira se u novim
ud`benicima. Na djelu je veliki pritisak i
kroz obrazovni sistem i kroz medije a sve
u pravcu retradicionalizacije uloge `ene.
^injenica je da se u Hrvatskoj sve vi{e `e-
ne svode na trudnice, u ili kao majke male
djece. Kao takva ona ima i dobru zdra-
vstenu za{titu, ali ako za|ete u moje godi-
ne, oko pol stolje}a, ta ista zdravstena po-
litika o vama ne vodi ra~una. Ona skrbi
jedino ako je `ena trudnica ili majke, kao
velika roditelja, kao ~uvarica ku}nog ogn-
ji{ta. Kad ste to odradili vi{e dr`avu ne
zanimajte, ni politiku ni zdravstvenu ni so-
cijalnu ni nikoga vi{e.“ (Jagoda, Zagreb,
@enska grupa TOD- a- Instituta za tranziciju)

„Politika svo|enja `ene na ulogu ma-
jke i supruge nije samo vezana za porast
nacionalizma, ve} je prisutna i od ranije.
Naprimera, u Titovo vreme, negdje 50- tih

godina, kad je mu{ko stanovni{tvo izginulo u ratu, trebalo ga je obnoviti novim generacijama, pre svega sinovima. Da bi se stimulisao rast stanovni{tva, `enama su dodeljivane i medalje. Tito je bio kum svakom devetom djetetu. Dakle, u to vreme, `ene su bile reproduktorke radni-ke klase a sa pojavom nacionalisti-kog populizma (80-tih godina) reproduktorke nacije.“ (Sta{a, Beograd @ene u crnom)

„@ene nemaju kontrolu nad svojim telom na svim ta-kama planete: materinstvo nije slobodan izbor. Naprimer, u [paniji postoji figura koja se zove 'Domovina i svemo}' (Patria potestad) ali ne postoji druga figura koja bi govorila o zemlji `ena (Matria). Dakle, uvek se govori o zemlji o-eva (Patria). Ne radi se samo o simboli-kom poretku ve} je to stvarnost koja se provla-i kroz sve zakone – mu{karcu ocu se daje mo}.“ (Vita, Valensija, @ene za mir i zdravlje)

Na svim meridijanima *univerzalno je iskustvo da deca oba pola nemaju istu dru{tvenu vrednost, da su deca mu{kog pola po`eljnija*. To je iskazano kroz neke stavove. ^ak i u situacijama u kojima skoro sva deca `ive u siroma{tvu, `enska deca su u te`oj situaciji od mu{ke. *Na mnogim ta-kama planete, biti `ena zna -i `iveti u stalnoj opasnosti*. Iskustvo `enskih `ivota pokazuje da se ne radi o simboli-kom poretku ve} o -injenici da *sek-sizam ubija*.

„U Kini je dozvoljeno da se ima samo jedno dete i ukoliko je to prvo dete `enskog pola, vr{i se abortus u vrlo poodmakloj trudno}i. Kontrola nad `eninim telom i njenim reproduktivnim sposobnostima nije vezana za odre|ena podru-

~ja, ve} je to univerzalna praksa.“

„@ene ostavljaju devoj-ice jer im mu`evi ka`u da ne `ele da ih vode ku}ama po{to su im ve} rodile 4– 5 }erki. Zato su ta `enska deca ostavljena po bolnicama, dok mu{ke bebe, roditelji uzimaju i vi{e brinu o njima.“ (Eleonora, Pri{tina, „Lekari sveta“)

Razli-ite demografske situacije ~esto slu`e samo kao izgovor, kao opravdanje za uvo|enje represivne populacione politike. Slo`ile smo se da je populaciona politika suprotnost reproduktivnim pravima, da populaciona politika podrazumeva podsticanje ili kontrolu ra|anja za potrebe odre|ene dr`ave, nacije, rase, klase, partije, crkve. Unutar populacione politike postoje dva osnovna pravca: antinatalitetni i pronatalitetni. ^esto se primenjuju u istoj zemlji na slede}i na-in: pronatalitetni za dominantnu naciju, klasu, rasu i antinatalitetna za pot-injenu naciju, klasu, rasu. Ovakva dvojna populaciona politika izrazito je represivnog, rasisti-kog, mizoginog karaktera. Primenjuje se u zemljama u kojima se svakodnevno kr{e osnovna ljudska prava.

Mo`da zato {to u zemljama na teritoriji biv{e Jugoslavije preovladava institucionalizovana nacionalisti-ka ideologija, mo`da zato {to etnicizacija pro`ima sve komponente `ivota, prili-no prostora je posve}eno ovom obliku represije nad `enama, razli-itim oblicima populacione propagande o administrativnim merama populacione politike. Dakle, ne radi se samo o patrijarhalnom o-ekivanju da sve `ene budu majke, ve} da su *po`eljna deca odre/ene etni-ke pripadnosti, odre/ene etni-ke vrednosti, da proizvodi reproduk-*

Ukrajinke `ivele pored ^ernobila, to su 'ozra-ene neveste' kako ka`e {tampa. Po-eli su da tvrde da je to sve 'zavera protiv nas jer ho}e da postanemo degenerisan narod'. Ne{to sli~no se de{ava i u Hrvatskoj. I tamo 'uvoze' Ukrajinke ali katoli-ke verispovesti.“ (Sta{a)

Kevsera je situaciju na Kosovu do`ivele sli-nom onoj u Izraelu sa palestinskim narodom: „ Po{to radim sa `enama, znam da je poro|aj na Kosovu u dr`avnim bolnicama, smanjen za 80%. Naravno, zbog politi-ke represije, zbog toga {to su albanski lekari/rke izba~ene s posla. Nave{u jedan primer: na TV direktor ginekolo{kog instituta iznosi na-in za smanjivanje nataliteta uklanjanjem materice!“

„Zloupotreba reproduktivnih sposobnosti `ena na prostoru biv{e Jugoslavije ispoljava se i u propagadni ra|anja za potrebe otad`bine, za nacionalnu bezbednost. To se poklapa sa po-etkom ratova „u“. Srpski akademici, lekari, partija na vlasti, neke opozicione partije zagovaraju da Srpkinje treba da ra|aju iz patriotskih motiva, tj. da reproduktivni rad bude kori{en za ratove, da sinovi budu topovsko meso za ratove kojima se elita odr`ava na vlasti. Pomenuta Rada Trajkovi} je jo{ 1991. izjavila da za „svakog poginulog srpskog vojnika u Sloveniji Srpkinje treba da rode jo{ 100 dece“. *Ovakva propaganda zagovara da sve majke i njihova deca ne doprinose podjednako nacionalnoj bezbednosti nego samo majke i deca odre/ene nacije.* Ovakav militaristi-ki i nacionalisti-ki stav smo ~ule tokom protesta @ena u crnom „Da ste Srpkinje ra|ale biste sinove za srpsku osvetu“. Stalno se potencira spoljna opasnost, postoje

razne katastrofi~ne pretpostavke: {ta }e se desiti kad Srbi postanu nacionalna manjina. Neki akademici u poodmaklim godinama stalno trabunjaju „Ra|ati da ne nestanemo, da zadr`imo na{e teritorije Kosovo i Sand`ak, da nam upra`njeni prostor ne popune [iptari i Muslimani. Po njima }e Beograd postati prestonica Velike Albanije i Ujedinjene D`amahirije.“ (Sta{a)

Jagoda je ovo dopunila iskustvom iz Hrvatske: „Bojim se da se `ene sve vi{e tretiraju u Hrvatskoj kao da je ra|anje djece neka vrsta proizvo|enja rezervnih djelova, za neke budu}e samohotke, u nekim budu}im ratovima!“

Premda je razgovor bio zami{ljen tako da se usredsredimo na odre|enu temu, iznosile smo stavove i iskustva koja pro{iruju „zadati okvir“ ali zbog va`nosti ih ukratko prenosimo.

Marija iz Valensije je govorila o konkretnim zloupotrebama `enskog tela za medicinske eksperimente, o metodama smanjenja rasta stanovni{ta (dugotrajne hormonalne kapsule, prisilna sterilizacija, antifertilne vakcine, itd.) Denuncirala je neke vlade zapadnih zemalja koje podsti~u populacionu kontrolu: „Nedavno je jedna NVO u Valensiji denuncirala politiku koju evropske vlade vode prema Latinskoj Americi. U tim zemljama natalitet je vrlo visok i potrebno ga je smanjiti, ali ne na takav na-in. Jedna od takvih zloupotreba je da su Nikaragvankama davane spirale a da one o tome uop{te nisu bile informisane. Ugra|ivane su spirale bez znanja `ena. Ne{to sli~no se de{ava na Kubi, u Meksiku se vr{e razni eksperimenti vezani za kontraceptivnu pilulu RU 486, `enama se uglavnom ne daju informacije o tome.“

Bez obzira na razli-itost demograf-
skih kretanja, bez obzira da li se radi o an-
tinatalitetnoj ili pronatalitetnoj popula-
cionoj politici, u-escnice panela su se slo-
`ile sa -injenicom da su `ene izlo`ene osu-
udama i mr`nji, optu`bama: „@ene su
krive i kad imaju decu i kad nemaju decu,
kad ih nemaju 'dovoljno', kad ne`e da
imaju decu. @ene su stalno predmet osu-
da.“ (Sta{a)

Iskustvo izneto na ovom panelu po-
kazuje da *represivne mere populacione*
politike ne daju „`eljene rezultate, niti da
mogu biti zamne za promene u ekonom-
skej, socijalnoj, obrazovnoj sferi. Zapi-
tale smo se: za{to se propagira i sprovodi
takva politika?

Mihane smatra da tako „teraju `ene
da budu nadljudska bi}a“ ali da i `ene in-
teriorizuju svoju pot-injenost u „militari-
zovanom patrijarhalnom okru`enju“.

Jagoda razotkriva licemerje vlasti
koja propagira {to vi{e dece: „Vlast uop-
{te ne zanima da ta djeca rastu u uslovima
sve ve}e bijede, da su toj djeci limitirane
perspektive, do stane i posla ne mogu da
do|u, mladi ljudi sve vi{e odlaze iz Hrvatske... Na{ zakonodavac, Sabor, donosi
indirektno zakone kojima `ene isklju-uje
iz tr`i{ta rada, samim tim ih isklju-uje iz
javnog `ivota, -ini ih ekonomski zavisni-
ma, {to zna-i da }e crkva, dr`ava i mu` ili
otac odlu-ivati o sudbini `ene a ne ona.
Stopa prirasta je od 1991. stalno negativ-
na. 1996. su rekli da je 'ova politika dala
rezultate jer imamo pozitivnu stopu pri-
rasta'. Me|utim, po{teni statisti-ari su
izra~unali da to nije ta-no, da se tu vr{e
manipulacije“.

Sta{a smatra da se sagledavanjem de-

mografske situacije sa etni-kog stano-
vi{ta vodi politika „zavadi pa vladaj“, da
se time razdvajaju `ene na etni-koj os-
novi, podsti-e kulturni rasizam i u-vr{-
}uje mr`nja prema `eni“. Tu se ne radi o
interesu dr`ave da re{i demografski prob-
lem, da pobolj{a uslove u kojima }e `ena
u`ivati reproduktivni izbor, ve} se radi o
amortizovanju socijalnih potresa: „Os-
amdesetih godina je po-ela ozbiljna eko-
nomska kriza i na-in da se `ena, prva me-
|u otpu{tenima s posla, isklju-i iz javne
sfere, je preko ideologije vra}anja `ene u
porodicu. Ka`u im da im je najve}i spas
od otu|enog sveta u porodici i ra|anju.“
A zna se da je `enama sve te`e, da su `ene
sve umornije, iscrpljenije, depresivnije,
da ne ra|aju vi{e dece i pored sve fa{is-
toidne propagande koju vr{e mu{karci, ali
i neke `ene sa pozicija mo}i.

[ta da radimo? Zapitale smo se na
kraju. Premda nije bilo vremena koliko
smo `elele, iznele smo mno{tvo odgovo-
ra, alternativa populacionoj politici, zlou-
potrebama reproduktivnih sposobnosti:

- Bez obzira koliko je mnogim `ena-
ma, bilo da `ive pod propagandom da ra-
|aju manje ili vi{e dece, prostor za delo-
vanje su`en, imamo prostor na kojem mo-
`emo da delujemo. Umesto populacione
politike zagovaramo akcije za reproduk-
tivna prava. Tj. prava `ena da odlu-e da li
}e ra|ati, imati ili ne decu, kada, kako,
bez obzira na nacionalnost, klasu, rasu,
bra-ni status, religiju, hendikepiranost,
seksualni izbor, itd. u ekonomskim, soci-
jalnim i politi-kim uslovima koji }e omo-
gu}iti dono{enje te odluke. Mirovna poli-
tika, politika nenasilja je u osve{ivanju
nas samih i drugih `ena da se ne ra|a za

potrebe ni nacije, ni države, ni klase, itd. ve} da je to pravo na izbor.

Izne}emo i neke zanimljive predloge, razmi{ljanja:

– Dovoditi u pitanje uloge koje dru{tvo propisuje ženama: materinstvo je izbor a ne sudbina, žene žele da budu majke, ali i ličnosti koje se ostvaruju kroz javni angažman. Prirodne razlike (sposobnost rađanja) ne treba da budu proizvedene u dru{tvenu nejednakost. (Mihane, Staša, Eleonora)

– Podsticanje ekonomske nezavisnosti žena jeste važan korak ka reproduktivnom izboru; natalitet je se smanjiti ako se poveća zaposlenost žena; povećanjem obrazovnog nivoa stvara se prostor za reproduktivni izbor. (Mihane, Ljatife, Kevsera)

– [irenje solidarnih veza između ženskih grupa na polju reproduktivnih prava i zdravlja, kako na regionalnom ta-

ko i na globalnom planu. [irenje solidarnih mreža među ženama na ratom ugroženim područjima, u zemljama etničkih tenzija; denuncirati zajedno sve oblike mizoginije, neonacionalističke populacione propagande (Ajša, Staša, Marija, Eleonora)

– Sticati svest o ogromnoj snazi koju po sebi ima reproduktivna sposobnost. Prene}emo na kraju ono što je kazala Vita iz Valensije:

„Jednom davno nije postojala razlika u moći koju su imali mu{karci i žene. Mu{karci su odlazili u ratove a žene su uvale kuće. Žene su bile svesne svoje materinske, reproduktivne moći. Kad bi mu{karci imali potrebu za još ratnika, dolazili bi kod žena i pitali ih imaju li dečake za njih. One bi rekle *ne, nemamo mu{karce za rat*. Žene su imale moć da kažu *ne. Nemojte zaboraviti ovu priču da žene imaju moć!*“

Pripremila: Staša